

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה כא.

עין משפט נר מצוה

קח א מיי" פ"ג משפ"ה
קדוש המש"ל ה' י'
קח ב מיי" ט"ז פ"ד הלכה
ב'
ג מיי" ט"ז הלכה א'
א

רבינו הגאון

לוי אקלע לבבל בי"א
בשרי. פיר בא (ברוגית)
[בדוונג] או בבוצת בי"א
בשרי לבבל, ואמר בסים
תבשילא דבבלא, כלומר
תבשילא דרוד, והוא היום
יום פפור. כלומר כי עברו
אלול שנמצאו אחד עשר
בבבל עשירי לירושלים.
ועל זה העניין נעשה
סוכות. אמרו לו תמיד
ונשלים הצום היום. אמר
להם לא שמעתי מבית דין
מקודש. כלומר שמעתי
להם כי צונם לעבר אלול.
ואמ' להו היינא יומא
רבא במעבא. פיר, שנה
מעוברת הייתה שנמצאו
עשרה במרחשוון כי
הוא עשרה בתשרי, והוא
יום כפור. ואמ' להם
א' העידו שעברו השנה
הזאת, ואמ' לא שמענו
מבית דין מקודש, ואמרין
שמה לא עיברו. שלוחי
ניסן מהלכין לא פחות
מ"ב יום, ושלוחי תשרי
פעמים שאין מהלכין אלא
עשרה ימים, מפני כי
שבתין בראש שנה וביום
הכיפורים ובשבת נמצאו
אלו שלוחי ניסן מגיעין
למקומות רחוקים, מה
שאין שלוחי תשרי מגיעין
בהן. ובה היה רגיל יתוב
הענינה תרי יומי, וימא
חזא אשבת כוחיה. כי
עברו ליה לאלול, והיה יום
כפור בי"א בתשרי, דהוה
מחמר אנשיה ונקיש תרי
יומי, מילתא ויתרת עבד
ואמר, ויתר עבד עבד
אלה חובב הוא עליו, שלא
היה לו לחוש. ואם חשש
מירה יתרה עשה ולא
שובח בה. רב חנן יתוב
תעניתא ביומא דכיפורי,
לאורחא אתה הווא בברא
אמר ליה למחר צומא רבא
במערבא כול'. פשוטה
היא. שלא ליה רב הונא
בר אבין לרבא כי חזית
ברשבחה תקופת טבת עד
י"ו בניסן, עברה להדיא
שחא ולא תיחוש לה,
דכתיב שמור את חדש
האביב וגי, שמור חדשו
של אביב שתהא נופלת
בו, כלומר, לא יהא אביב
קרב אלא בתקופת חדשה,
זה הדבר היה נוהג בזמן
שבת המקוש קים, וזה
אחד מן הדברים המפורסם
בידי בית דין בזמן שהיה
האביב קרב. אבל עכשיו
שאין אביב לא חיישין
להא דשלת רב הונא.
ואמ' דלית לן ספק
בזמן הוה, עבדינן כי הא
דמפרשא בתחילת יום
טוב דלא נקטינן האינדא
תרי יומי אלא משום
אל תשנו מנהג אבותיכם.

לוי אקלע לבבל בחדר בתשרי. אחד עשר היה לצני צבל ועשירי
לצני ארץ ישראל לעזרה לאלול ומתוך המחוס צל דהא יוה"כ
הוא א"י ציוה"כ של צני צבל צל סמוך למשכה והוא היה ערב יוה"כ
לצני א"י ואמרו לו אסדי לן כלומר ונאסור לאלול גם עתה דיוה"כ
הוא אמר להם לא שמעתי מפי צ"ד
מקודש שיצא ציוס ל' של אלול סמוך
למשכה שלא היה שעות ציוס לצל
ולקבל עדותן וידע שלא יקדשוהו עד
למחר ציוס ל"א אזל לא המתין עד
למחר שישמע שיקדשוהו ואין מעדיין
עד שישמע מצ"ד מקודש כלקמן (ע"ג)
אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו ואל"ת
והיאך ייחסם לאלול ויש כאן ודאי
איסור כרת לאוריינא וי"ל התנן
לקמן צפרק שני (דף קה. וסס) אשר
מקראו אתם מקראי קדש צין צומנן
צין שלא צומנן ואמרין בגמ' אתם
אפי' שוגגים אתם אפי' מודים ואפי'
מוטעין והא דלמרינן צפרק גיד
הנשה (תולין דף קא: וסס) גצי שגג
ציוה"כ פטור דגזירה הוה ויוה"כ
דהאיא שחא צמתא הוה ולא אמרינן
אתם אפילו מוזיני אתם הוקבע להם
החדש צומנו ומפני הגזירה לא עשו
יוה"כ בעשירי ועשאוהו ציוס השבת
שלא ישמחו ואין יוה"כ אלא בעשרה
במשני אלול הכא להם היה עשירי
ולא דמי נמי להווא דפ"ק דסנהדרין
(דף י"ג: וסס) צנקה חזקיה רחמים
על עצמו דכתיב כי אכלו הפסח צלא
ככתוב וגו' ומפרש שעצרו השנה
ציוס ל' של אלול וספור הואיל וראוי
לקובעו ניסן ולא אמרינן אתם אפי'
שוגגים כו' משום דלא שייך אלול
כגון יוס ל' או יוס ל"א כשקובעין
באחד מהן ר"ח לחסרו או לעצרו
שלא כדן או על פי עדות שקר:
כי חזית דמשכה תקופת טבת עד
שיתרס בניסן, שנתקופת ניסן

תרי ירחי חסירי קלא איס לכו. לטבת חסירו ממה נפשך כסדר
הלצנה באחד מלא ואחד חסר ואם איתא דחסרוהו לשצנז כבר יאל
הקול לפני הפסח ובלא אלולו אף למקום שאין שלוחי צ"ד של ניסן
מגיעין וכן בשמרי אס חסרו תמוז ואז שהרי תמוז תמיד חסר:
צמיס תבשילא דצבלא. אכלו לחס
למעניס ציוה"כ שצ"א. שהרי צ"ד
עיצרו את החדש ואלו (וי"ו) ממעניס:
אסדי. ונקבל עלינו ולא נאכל:
לא שמעתי מפי צ"ד מקודש. לא אעיד
לכס דלמרי' לקמן צפרקין (ע"ג) על
כולן שלוחים וינאס מעצרב כגון אס
לא קדשוהו ציוס ל' וינאס השלוחים
לעצב לומר מעובר הוא אלול על
ניסן ותשרי אע"פ שידועין שיקדשוהו
למחר ציוס ל"א שהרי אין ר"ה
נדחה לשלשים ושנים אפי' אין וינאס
עד שישמעו מפי צ"ד מקודש ואני לא
שמעתי מפי צ"ד שלא הייתי במקום
שצנז סנהדרין שס: דממו שלוחי
ניסן. צ"ד שלוחין לגולה להודיע יוס
שקדשוהו וכל מה שהס יכולין לילך
הס הולכין עד הפסח וכן בשמרי עד
סוכות חוץ משפחות וימס טובים שלא
ניתנו לחלל לשלוחין כדתינא צפרקין
(לקמן ע"ג) על קריאתם אתה מחלל
ואי אתה מחלל על קיומם לפיכך
שלוחי ניסן מגיעין למקום שאין שלוחי
תשרי מגיעין שהרי אין ימים טובים
צנימס לעצבם ובשמרי יש ר"ה
ויוה"כ שאין השלוחין הולכין צו:
ליעצבו תרי יומי. טצי ואע"פ שהגידו
להם השלוחים יוס קביעתו: גזירה
ניסן אטו תשרי. שחם תנהיגם
לעשות בניסן יוס אחד ינהגו כן בשמרי
שלא ע"פ שלוחים ופעמים שיטעו:
רבי חייבו ור' חייב צר אבא.
תלמידי דר' יוחנן היו ושמעו מפי לך
הקפיד כנגדם: עצדו יומא חזא.
צני המקום: איצי בענינא חזא

תורה אור השלם

1. קלים היו רדפינו
משמרי שמים על הקרים
דלקנו במדבר ארבו
לנו: איכה יו ט
2. שמור את חודש
האביב ועשית פסח לך
אלהיך כי חודש האביב
הוציאך ממצרים לקל:
דברים טו א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא תמוס
כו' דמסייע להו קלא
דכתיב שמור את חדש:

הגהות מהר"י

[א] רש"י ד"ה צמיס כו'
שהרי צ"ד עיצרו את חדש
אלול כ"ל:

מוסף רש"י

שמור אביב של תקופה
שיהא חודש ניסן.
שמור תקופת ניסן של
חמה שיהא בתוך חידושה
של צננה, אביב הוא
ניסן של חמה שאין ניסן
קרוי אביב אלא על פי
צישול התבואה שמתכמת
בו, וכל ציבור התבואה
ועמי הקין והחורף לתשנו
החמה טו' ואמר חממה
שמור שיהא ניסן של חמה
משך לתוך ימי חידושה
אלא על צננה המתמשה,
ואין לשון חידוש טפל
ואשמעינן שיהא ניסן של
חמה נמשך בתוך ימי
חידוש הצננה בתקופת,
וממה הן ימי חידושה י"ד
ימים, משכן ואילן היא
ישנה (סנהדרין ג').

תרי ירחי חסירי קלא אית להו לוי אקלע
לבבל בחדר בתשרי אמר ב' בסים תבשילא
דבבלא יומא רבה דמערבא אמרי ליה
אסדי אמר להו לא שמעתי מפי צ"ד מקודש
אמרין ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן
ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי
גזירה ניסן אטו תשרי רבי אייבו בר נגרי ור'
חייא בר אבא איקלעו לההוא אתרא דהוה
מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי
ועבדי חד יומא ולא אמרו להו ולא מידי
שמע רבי יוחנן ואיקפד אמר להו לא אמרי
לכו היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי
תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי
רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי
יומי וימא חזא אשתכח כוותיה ר"ג יתיב
בתעניתא כוליה יומי דכיפורי לאורתא אתא
ההוא גברא א"ל למחר יומא רבה במערבא
א"ל מהיכא את א"ל מדמהריא א"ל דם תהא
אחריתו קרי עליה יקלים היו רודפינו ישלח
ליה רב הונא בר אבין לרבא כד חזית
דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן
עברה להדיא שתא ולא תחושו לה דכתיב
שמור את חדש האביב שמור אביב
של תקופה שיהא בחדש ניסן אמר להו
רב נחמן להנהו נחותי ימא אתון דלא
ידעיתו בקביעא דירחא כי חזיתו סיהרא
דמשלים ליומא בעירו חמירא אימת משלים
בחמיסר והא אנן מארביסר מבערינן
לדידהו דמגלו להו עלמא מארביסר משלים:
מתני'

נופלת ציוס ט"ו וקיימא לן (סנהדרין י"ג:). יוס תקופה נמתיל
נמאלת תקופת טבת מושכת עד שיתסר ולא שיתסר בכלל עברה
להיא שחא משום דכתיב שמור את חדש האביב אביב של תקופה
שיהא בחדש ניסן ומי"ו ואלין ישנה היא ואליו הייתה תקופת
ניסן נופלת ציוס ט"ו לא היינו צריכין לעבר השנה אלא נעבר ארר
וגדחה ניסן יוס אחד ותפול התקופה צ"ד כן פ"י צקונטרס (א) (והתם)
צקנהדרין (דף י"ג:). בתקופת תשרי איירי דפליגי התם אי צעינן
כולה אסיק בתקופה חדשה או מקלמנו) ושמעתי דהכא אתיא כחתיים
דלמרינן התם אחריס בתקופת ניסן (הו) קיימי וימימי דרשה דהכא
וקשיא לפירוש הקונט' דצפ"ה היו צודקין (סס דף מא:). משמע
דיוס ט"ו של חדש הוי מן החדש דקאמר עד מתי מצרכין על
החדש נהרדעי אמרי עד י"ו לך ר' לפרש דהכא קאמר
עד דמשכה שיתסר אפילו ע"י עיצור אלול א"י דמשכה עד שיתסר
ושיתסר בכלל היינו כגון דנפלה תקופת ניסן צשצטר דמי מעצבת
נמי לאדר הרי היא נופלת בשיתסר ואין כאן אביב כלל בחדש ניסן
ואין להקשות עלה צביה לאדר ולצט"ו דהתנן צפרק אין נערכין (ערכין
ד' ט: וסס) אין פוחתין מ' חדשים מעצבין צשנה ולא יומא מ'ו
ומפרש בגמ' (דף עט: וסס) דלא נראה לעצור יתר על שמונה ומוקי
לה צשנה מעצבת אלול צשצטוה יומא על צשעה:

עברה להדיא שתא ולא תחושו לה. תימה דתינא צפ"ק
דסנהדרין (דף יא: וסס) על ג' סיימנן מעצבין
השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים
מהן מעצבין על אחד אין מעצבין ורש"י דלמחר התם על התקופה
אביב לן על התקופה שמחין או דילמא מעצבין וקיימא צעיקה וי"ל
דהתם בתקופת תשרי איירי אלול הכא בתקופת ניסן דעליה לצדה
מעצבין וצריך טעם כיון דמקרא קא דרשי הכא והכא מאי שחא:
על

יומי. עם לילותייהם שחא עיצבו צ"ד את החדש ויוס אחד עשר
שלנו הוא עשירי שלהן: דם סהא אחריסו. הריני מת על ידך
שמוקיני להתענות צ' ימים וצ' לילות. דם תהא אחריתו נוטריקון
של דמריא: כי חזים דמשכה תקופת טבת עד שיתסר צניסן.
שאין תקופת ניסן נופלת עד יוס ט"ו וקיימא לן דיוס התקופה
מתחיל כר' יוסי דלמחר הכי צפ"ק דסנהדרין (ד' יג:). נמאלת תקופת
טבת מושכת עד שיתסר צניסן ולא עד בכלל: עברה להיא שחא.
כחתיים דלית להו הא סברא צפ"ק דסנהדרין (סס:). ולא תמוס
לה. למימר שיהא היא ולא נעצד כוותיהו אלול ודאי כחתיים
נעצד דמסייע להו קרא דכתיב (א) את חדש האביב שיהא
בחדש ואביב הוא יוס' תקופת ניסן שניסן של חמה נכנס צו
שניסן קרוי אביב על שם צישול התבואה וצישול התבואה אינו
אלא לחשבונה של חמה שהקין והחורף אחר חשבונה החמה הס
והצריך הכחוצ לשומרו שיהא בחדש ואין לשון חידוש נופל אלול
צלצנה שהיא מתחדשת בתולדותיה. ואשמעינן קרא שיהא ניסן של
חמה בתוך י"ד יוס למולד הצננה שהוא עדיין מחידוש הצננה
דמי"ו צ"ד ואילן ישנה היא ואליו היה תקופת ניסן ציוס ט"ו
לא היינו צריכין לעבר את השנה אלא נעבר אדר ונדחה את
ניסן יוס אחד ותפול התקופה ציוס י"ד אלול כשהיא צאה ציוס
ט"ו צניסן לא די לן בעיצורו של אדר וצריכה השנה להתעצר
ותפול התקופה באדר שני נמאל ניסן של חמה מושך בתוך חדש
ניסן הצננה הכי מפרשינן לה צקנהדרין (סס) אליבא דלחתיים
דכי מטיא צט"ו מעצבין את אדר וכי מטיא לט"ו מעצבין את
השנה: שמור אביב של תקופה. דהיינו ניסן של חמה שיהא
בחדש ניסן הצננה: סיהרא דמשלים ליומא. שהירח משלים
מחורו עם הן החמה שאינו מתשיך עד שעת וצריכה:
מתני'

(א) צפויים על ר"ה המיוסם
להצט"ו וי"ל איתא דלמרי
ליה דלמרי דיוס' י' בשמרי
ע"ש.